

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

- Luovan alan työmarkkinat ovat äärimmäisen joustavat (keikkatyö pääsääntö kuukausipalkkaisen kokoaikatyön sijaan) eikä siellä ole tarvetta lisäkannustimille työn vastaanottamiseen.
- Koska kulttuurialalla on kuukausipalkkaista kokoaikatyötä tarjolla vain harvoille, luovan alan arkeen kuuluvat projektien väliset työttömyysjaksot, jolloin työtä ei ole tarjolla.
- Siksi työttömyyspäivärahan alenemaportaat eivät lisää alan työllisyyttä, vaan ainoastaan alentavat kulttuurialan kokonaisansioita eli mahdollisuutta elättää itsensä ja perheensä luovalla työllä.
- Työttömyysturvalain muutokset heikentävät luovien alojen toimintaedellytyksiä ja houkuttelevuutta ammattina ja tekevät käytännössä ansiosidonnaisen työttömyysturvan piiriin pääsyn mahdottomaksi.
- Vaikutukset kotimaisen kulttuurin toimintaedellytyksiin ovat negatiivisia. Niiden korjaaminen vaatii hallitukselta merkittäviä toimia kulttuurin rahoituksen, sosiaaliturvan ja luovien alojen elinkeinotoiminnan edistämisen puolella.

Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry kiittää mahdollisuudesta tulla asiassa kuulluksi. Koska edustamme pääasiassa yksityisiä kulttuurialoja ja taiteen ammattilaisia, rajaamme lausuntonne koskemaan edustamaamme toimialaa. Olemme toimittaneet lausuntonne kirjaamoon, mutta avoimuuden periaatetta noudattaen julkaisemme sen myös tässä jaettuna lausuntopyyntöön mukaisesti:

1. Uudistuksen tavoitteet eivät toteudu luovilla aloilla

Työttömyysturvauudistuksessa näkyä ajatellun pääasiassa perinteistä palkkatyötä tavallisilla työmarkkinoilla.

Työttömiä halutaan kannustaa työn vastaanottamiseen porrastamalla ansiopäivärahaa 40 työttömyyspäivän ja 170 työttömyyspäivän kohdalla. Muutokset koskettavat sekä työttömyyskassaan kuuluvia palkansaajia että yrittäjiä.

Tilanne ei kuitenkaan ole kaikilla toimialoilla samanlainen. Luovien alojen työmarkkinat toimivat eri tavalla. Uudistus ei lisää siellä työllisyyttä, vaan ainoastaan leikkaa kokonaisansioita.

Perinteisen kuukausipalkkaisen työn sijaan kulttuurin ammattilaiset tekevät useimmiten ns. keikka- ja projektitöitä ja toimivat osin mikroyrittäjinä.

Muusikot soittavat esiintymispalkkioilla, näyttelijät kootaan tv-, elokuva- ja teatteriproduktioihin hankekohtaisesti päiväpalkoin jne. Silloin, kun projekteja tai keikkoja ei ole, tällaisella työmarkkinalla myöskään palkkoja ei makseta.

Kulttuurialan työmarkkinat ovat poikkeuksellisen joustavat; itseasiassa mitään joustavampaa olisi vaikea kuvitella.

2. Työllistymisen sijaan seurauksena vain ansiotason lasku

Kulttuurialalla ei ole tarvetta sellaiseen töihin kannustamiseen, johon hallituksen esitys tähtää. Olemassa oleva työvoima on tarvittaessa helposti saatavilla ja kilpailu töistä on kova.

Yksikään näytelmä ei ole jäänyt esittämättä, taulu maalaamatta tai sävellys säveltämättä siksi, että taiteilija olisi mieluummin tekemättä työtään, jos sellaista on tarjolla.

Koska työtä tehdään projektikohtaisesti, eri pituiset työttömyysjaksot kuuluvat luovien alojen arkeen. Ansiosidonnainen työttömyysturva on näiden jaksojen aikana tärkeää.

Koska luovalla alalla pätkä- ja keikkatyöt ovat pääsääntö ja työttömyysjaksot kuuluvat alan arkeen, siellä työttömyyspäivärahan porrastaminen ei johda työllistymiseen, vaan kulttuurin ammattilaisten ansiotason laskuun. Tämä heikentää luovan alan kokonaisansioita ja kulttuurin toimintaedellytyksiä.

3. Muutosesityksemme

Jos työttömyyspäivärahan porrastaminen toteutuu, esitämme seuraavassa joitakin muutoksia, jotka vähentävät sen haitallisuutta kansallisen kulttuurin toimintaedellytysten kannalta.

3.1. Ensimmäisen alenemaportaan aikatauluttaminen

Tilastojen mukaan työttömyyden alussa on jo nyt ns. työllistymispiikki, jolloin merkittävä osa työttömäksi jääneistä työllistyy.

Ensimmäisellä alenemaportalla kannustetaan työllistymään siis niitä henkilöitä, jotka eivät saa työttömyyden alussa työpaikkaa.

Koska työpaikan hakeminen vie aikaa, pitää olla realistinen siinä, miten pian heidän odotetaan löytävän itselleen uuden työpaikan. 40 työttömyyspäivää ei ole realistinen tavoite. Siksi esitämme että

- kokopäivätyöstä työttömäksi jääneen henkilön ensimmäinen alenemaporras on 65 työttömyyspäivän kohdalla, jotta myös asiantuntijatehtävissä toimivalla työttömällä on riittävästi aikaa työnhakuprosesseihin.

Koska keikka- ja projektipohjaisessa työssä ja itsensä työllisemisessä pitkät väliajat kuuluvat normaaliarkeen, siellä ensimmäisen alenemaportaan tulee olla pidemmällä. Siksi esitämme että

- keikka- ja projektityöstä työttömäksi jääneen työntekijän ja yrittäjien ensimmäinen alenemaporras on 100 työttömyyspäivän kohdalla, kuten on esimerkiksi Ruotsissa.

3.2. Sovitellun päivärahan korjaaminen

Koska työttömyysjaksot liittyvät luovien alojen arkeen, kulttuurin ammattilaisten samaa työttömyyskorvaus on nimenomaan soviteltua päivärahaa. Siksi sovitellun päivärahan taso on aivan avainasemassa, kun pohditaan työttömyysturvauudistuksen vaikutusta kotimaiseen luovaan alaan.

Suojaosan poistaminen ja ehdotettu 20 %:n alenema pienentävät sovitellulla päivärahalla olevan ansiosidonnaisen tasoja käytännössä jopa 50 %:lla. Muutosten yhteisvaikutukset osuvat epäoikeudenmukaisesti niihin, jotka pyrkivät ottamaan vastaan kaikki mahdolliset alan työt.

- sovitellun päivärahan osalta esitystä tulee tarkentaa siten, etteivät kokonaisvaikutukset yhdessä jo tapahtuneen suojaosan poiston kanssa muodostu kohtuuttomiksi niille, jotka tahtoisivat ottaa vastaan lyhytkestoisia keikkatöitä, sijaisuuksia yms., joka vastoin lakiesityksen tarkoitusta toimii kannustimena olla ottamatta työtä vastaan

Lausuttavaa palkkatuettua työtä ja työssäoloheitoa koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa työllistämismääräysten ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

-

Lausuttavaa työttömyysturvavaroja koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloheitoa ja ansiopäivärahan määrää koskevista ikäsidoista poikkeuksista?

3.3. Ikääntyvää väestönosaa koskevat esitykset

Esitys sisältää joitakin ikäsidoista etuuksien poistoja, joilla ei esityksen mukaan (taulukot sivulla 68 ja 72) ole suuria taloudellisia eikä työllisyysvaikutuksia.

Ne kohdistuvat ikäryhmään, jonka työllistyminen on tilastojen mukaan kaikkein epätodennäköisintä. Siksi niiden vaikutus on käytännössä pelkästään tulonjaollinen: ne heikentävät työttömäksi jääneen ikääntyvän väestönosan tuloja.

Koska tutkimusten mukaan pienituloiset käyttävät muuta väestöä suuremman osan tuloistaan kulutukseen, tämä raha on käytännössä suoraan pois kulutuksesta.

- Esitämme sekä sosiaalisista että kansantaloudellisista syistä, että hallitus harkitsisi näistä esityksistä luopumista.

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

-

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

- Työttömyysturvalain muutokset heikentävät luovien alojen toimintaedellytyksiä ja houkuttelevuutta ammattina ja tekevät käytännössä ansiosidonnaisen työttömyysturvan piiriin pääsyn mahdottomaksi.

- Vaikutukset kotimaisen kulttuurin toimintaedellytyksiin ovat negatiivisia. Niiden korjaaminen vaatii hallitukselta merkittäviä toimia kulttuurin rahoituksen, sosiaaliturvan ja luovien alojen elinkeinotoiminnan edistämisen puolella.

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

-

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

4.3. Luovien alojen tukeminen ja elinkeinotoiminnan edistäminen

Koska työttömyysturvauudistus heikentää luovien alojen toimintaedellytyksiä, sen rinnalle tarvitaan tehokkaita toimia kulttuurin tukemiseksi ja luovien alojen elinkeinotoiminnan edistämiseksi.

Näiden osalta viittaamme hallitusohjelmaan: on ehdottoman tärkeää, että sen kirjaukset edellä mainituista osin toteutetaan täysimittaisesti ja nopeasti.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

-

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

-

Muuta lausuttavaa esityksestä?

4. Luovia aloja koskeva ”lex specialis-kirjaus” hallitusohjelmassa ja alan tarvitsemat muut erityistoimet

Koska luovien alojen työmarkkinat toimivat eri tavalla, niiden työttömyysturvassa on omat erityiset ongelmansa.

Siksi myös hallitusohjelmassa on niiden työttömyys- ja sosiaaliturvasta oma erityinen kirjauksensa: ”Hallitus ratkaisee kulttuurialan ja luovien alojen tekijöiden sosiaali- ja työttömyys-turvaan liittyviä ongelmia osana sosiaaliturvauudistusta. Erityistä huomiota kiinnitetään -freelancereiden asemaan. Huolehditaan taiteen vapaudesta, tekijöiden hyvinvoinnista, osaajien riittävydestä ja työmarkkinan toimivuudesta.”

4.1. Kirjaus otettava huomioon tässä lainsäädäntöhankkeessa

Hallituksen työttömyysturvaesitystä ei tule toteuttaa ottamatta huomioon tätä ”lex specialis”-kirjausta.

Hallituksen esitykseen tulee lisätä kokonaisarviointi siitä, miten muutosesitys samalla ratkaisee kulttuurialan ja luovien alojen tekijöiden sosiaali- ja työttömyysturvaan liittyviä ongelmia ja huomioi erityisesti freelancereiden aseman hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti.

4.2. Luovien alojen muihin ongelmiin korjauksia

Tämän lisäksi odotamme korjauksia kulttuurialan ja freelancerien tyypillisten ongelmien korjaamista hallitusohjelman mukaisesti. Näitä ovat muun muassa seuraavat:

1) Koska ”omassa työssä työllistymisen” -käsite on sekä liian tulkinnanvarainen, sekaannusta aiheuttava että tarpeeton, se tulee poistaa laista.

2) Työttömyysturvalaissa tulee tarkemmin tehdä rajanveto päätoimisen ja sivutoimisen yrittäjyyden välillä, jotta osittain itsensä työllistäjinä tai yrittäjinä työllistyvät voivat paremmin ennakoida asemansa työttömyysturvassa. Nykyinen lainsäädäntö ja toimintamallit antavat paljon epävarmuutta aiheuttavaa tulkinnanvaraa viranomaisille.

3) Yhdistelmävakuutuksen kehittäminen. Hallitusohjelman mukaan ”hallitus tunnistaa työelämän muutoksen, jossa yrittäjyys ja palkkatyö eri elämänvaiheissa ja jopa rinnakkain ovat yhä useamman työikäisen tapa ansaita elantonsa. Hallitus valmistelee puoliväliriiheen mennessä mallin yhdistelmävakuutukseksi parantaakseen niiden henkilöiden sosiaaliturvaa, jotka toimivat samaan aikaan yrittäjinä ja palkansaajina”.

4.3. Luovien alojen tukeminen ja elinkeinotoiminnan edistäminen

Koska työttömyysturvauudistus heikentää luovien alojen toimintaedellytyksiä, sen rinnalle tarvitaan tehokkaita toimia kulttuurin tukemiseksi ja luovien alojen elinkeinotoiminnan edistämiseksi.

Näiden osalta viittaamme hallitusohjelmaan: on ehdottoman tärkeää, että sen kirjaukset edellä mainituista osin toteutetaan täysimittaisesti ja nopeasti.

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

-

Kaira Lauri
Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY